

Kaligrafsko ispisivanje slova, njihova podela, osnovna terminologija i pravila u kaligrafiji

Kaligrafija je lepo pisanje (krasopis). Drugim rečima kaligrafija je takva umešnost i to takve vrste, koja izučava kako se vrši fino i elegantno povlačenje (izvlačenje) linija različitih oblika pomoću određenih pravila. Ona se uvek izražava crtežom koji proizlazi iz vremena (*extempore*) tj. ona je sretstvo uslovnih znakova (slova azbuke), pomoću kojih se izražavaju glasovi slova određenog pisma.

Kaligrafija je predmet, koji resmatra fonetsko pismo, proučava teoriju pisma, praktično veštinu izvođenja, međusobno povezivanje slova i brojeva. Također, kaligrafiji pripada ispisivanje i onih slova koja su prikazana u ornamentu.

Kakav će oblik slova izgledati uglavnom zavisi od sretstava sa kojima se ispisuju slova tj. dali je to četkica, čelično pero, dašćica od mekod drveta, tvrda guma i tome sl. Takođe vrsta slova zavisi i od toga kakav oblik imaju odgovarajuća pera, tj., dali su šiljata kao što su pera za crtanje i pisanje, ili je četvrtasto kao što je »Rond« (ato) pero ili je zaobljeno kao što je »Redis« pero i t. d.

Ali češće puta se može čuti da u kaligrafiju dolaze samo ona slova, odnosno, da kaligrafiji pripadaju ona slova koja se ispisivaju iz pera slobodnom rukom, dok crtana slova njoj nebi pripadala. Međutim, kako pisana slova iz pera, tako i crtana slova spadaju u kaligrafiju, samo što pisanjem pojedinih slova iz pera ne može se postići i pisanje svake vrste slova kao i njihova lepota i oštrina linija. S druge strane, dok se pisana slova mogu dobiti izvlačenjem od nekoliko osnovnih poteza, dotle se crtana slova moraju izvlačiti iz više poteza prethodno olovkom a kasnije iscrtati tušem, bojom ili nekim drugim materijalom da bi se na taj način postigla pravilna odgovarajuća forma i lepota. Prema svemu ovome u kaligrafiju dolaze i slova koja se pišu iz poteza kao i ona slova koja se iscrtavaju iz više poteza. Zato se kod nas kaže da su ovi ili oni natpisi ispisani lepim ili ružnim slovima a nikad se ne kaže da su iscrtani i ako se oni stvarno iscrtavaju. Ovo potvrđuje da se i crtana slova ubrajaju u kaligrafiju.

Kod ispisivanja slova moraju se zadovoljiti sledeći uslovi:

1. Da su slova **korektna** (ispravna) u njihovim formama (oblicima) pri čemu se nesme udaljavati od određenih tipova i određenih uzoraka slova.

2. Da su jasna tj. da su svi elementi slova jasno izraženi sa potrebnom razlikom.

3. Da su ritmična tj. da su date lepe kombinacije svakog elementa slova, njihov raspored i odgovarajuća paralelnost.

4. Da su jednostavna odnosno da je njihovo ispisivanje prosto lako i brzo, bez ikakvog ukrašavanja — slikanja.

Metodska uputstva

Svaki onaj koji u svome nastavnom planu i programu ima predmet kaligrafiju odnosno tehničko opisivanje crteža, dužan je da poznaje i na svoje učenike prenese sve ono što će im pomoći da još brže, pravilnije i lakše shvate pravila ispisivanja slova. Svaki taj je dužan upoznati učenike sa najboljim načinima, koji će im omogućiti da pravilno upoznaju svaki oblik slova i način njihovog ispisivanja.

Ako uzmemo ma koje pismo, ćirilicu ili latinicu videćemo da svako slovo po načinu konstrukcije nije isto, ali mogu biti neka od njih vrlo slična jedno drugom. Drugim rečima ima slova koja su lakša za ispisivanje a ima ih i koja su teža. U tu svrhu da bi se olakšalo izučavanje kaligrafskog ispisivanja, odvojeni su i neki elementi slova u posebne grupe, a sama slova se mogu grupisati prema težini sa kojom se osnovni elementi vežu među sobom. Ovakav način omogućava da se ona grupa slova kod kojih su osnovni potezi slični, da se brže i na jednostavniji način nauče ispisivati.

Svako pismo raspolaže sa velikim i malim slovima, a osnovni elementi koji čine odgovarajuća slova su prava i kriva linija.

Prilikom vežbanja slova određenog pisma, biće mnogo lakše i jednostavnije, ako se budu vežbali prethodno osnovni potezi koji čine delove odgovarajućih slova, a koji se sastoje od vertikalnih i kosih linija, tačaka, lukova istih ili različitih debljina. Zatim se vrši povezivanje osnovnih poteza i slova, po njihovom redu izvlačenja. Poželjno je da se slova klasificiraju u određene grupe od lakših ka težim i kroz takve grupe vežbati njihovo ispisivanje.

Podela slova

Sva naša pisma možemo podeliti u dve grupe.

U prvu grupu bi došla ona pisma koja imaju jednake vertikalne i horizontalne linije kao što su »blok« slova.

U drugu grupu bi došla ona pisma koja imaju tanke i debele linije kao što su »rond« »rimski« i »kaligrafski«. Vidi obrasce.

Za jednu i drugu grupu slova potrebne su dve različite vrste pera. Za pisma prve grupe dolaze u obzir »Redis«, »Payzant«, »Levak« i »Leroy« pera, dok za pisma druge grupe dolaze u obzir široka — trakasta pera (ravna, i zakošena) ili šiljata pera. Tu spadaju »Rond«, crtaća pera. Navedena pera viditi kasnije kad se bude govorilo o pojedinim vrstama slova.

Vrste slova

1. Kaligrafska (engleska) slova: a) obična kaligrafska slova b) stilizovana kaligrafska slova

2. Rond (okrugla) slova: a) prava rond slova b) stilizovana rond slova

3. Redis (blok) slova: a) obična redis slova b) stilizovana redis slova.

4. Blok (arapska) slova
5. Rimski (romanski) slova
6. Kurziv slova — kartografska.

Slova istog oblika (formi) i dimenzija mogu da se razlikuju jedna od drugih:

- a) Debljinom linija
- b) nagibom
- c) Otstojanjem (razmakom) između osnovnih linija.

Prema debljini linija slova se dele na

- svetla — koja imaju normalnu debljinu linija tj. da su linije tanke.
- polu-crna — gde se debljina linija povećava bez povećanja dimenzije slova, i

— crna gde debljina linije dostiže svoj maksimum. Vidi sl. 1.

Prema otstojanju (razmaku) između osnovnih linija slova se dele na:

- prava (uspravna sa uspravnim osnovnim linijama,
- kosa (kurzivna) koja imaju nagnute osnovne linije imitiraju slova pisana rukom. Kako prava tako i kosa slova mogu biti svetla polucrna i crna.

Prema otstojanju (razmaku) između osnovnih linij slova se dele na:

- uska (zbijena)
- normalna
- široka (razvučena) i
- kombinovana. Vidi sl. 1.

Sl. 1.

Osnovna terminologija

Da bi u nastavi znali davati potrebna objašnjenja i uputstva za konstrukciju odgovarajuće vrste slova, moramo poznavati odgovarajuće termine koji se u našoj praksi češće izbegavaju. Ovo izbegavanje možda je rezultat s jedne strane nepostojanja potrebnog broja naših termina s druge strane rezultat nedovoljnog poznavanja istih.

Radi toga ćemo ovde dati najpotrebniji broj termina koji je neophodan za objašnjavanje u tehnici kaligrafije, a samim tim ćemo još više upoznati učenike s onim što rade i što upotrebljavaju u svojoj praksi.

Među osnovne termine spadaju sledeći:

1. *Telo slova*. — To je razmak između dveju paralelnih linija skoro uvek horizontalnih, između kojih se nalaze mala slova a, c, e, i, m, n, o, r, s, u, v, z, x, w. latinice kao i slova ćirilice izuzev slova b, v, g, d, đ, j, r, u, f, c.

2. *Kaligrafski stepen* — je najveća debljina koju može imati jedna osnovna linija (štap) slova. On pretstavlja jedinicu merenja sa kojom se uspostavlja odnos visine slova prema njegovoj širini i određuje različiti razmak između slova koja formiraju reč.

3. *Osnovna linija* — (štap) to je prava ili kriva linija uspravna ili kosa, koja se održava potpuno jednakim pritiskom odgovarajućih pera ili je kao takva nacrtana iz više poteza.

4. *Nagib* — to je ugao pod kojim se neka vrsta slova ispisuje i on može biti različit kao na pr. pisanje slova pod uglom od 45°, 48°, 50°, 52°, 60°, 65°, 70°, 75°, 80°, 100°, 105°, 110° i t. d.

5. *Srednja slova* — su ona slova koja ne prelaze ni iznad ni ispod dveju paralelnih linija koje ograničavaju telo slova.

6. *Visoka (uzlazna) slova* — to su ona slova koja prelaze iznad srednjih slova za $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ ili za neku drugu veličinu. Ovde spadaju slova: b, d, đ, f, h, l, t, latinice kao i slova b, v, d, f, ć, ćirilice, kod raznih vrsta slova.

7. *Duboka (silazna) slova* — to su ona slova koja se spuštaju ispod srednjih slova za $\frac{2}{3}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ ili za neku drugu veličinu. Tu spadaju slova: g, p, q, y, latinice kao i slova d, r, u, c, dž, ćirilice kod raznih vrsta slova.

8. *Visoko-duboka slova* — to su ona slova koja prelaze iznad i ispod srednjih slova za veličinu visokih i dubokih. Tu spadaju slova: J, f, latinice kao i slova đ, j, f, ćirilice, kod pojedinih vrsta slova.

9. *Velika (verzalna) slova* — to su ona slova koja se pišu u istoj visini kao i visoka slova. Njihovi najniži delovi nalaze se u istoj horizontalnoj ravni kao i srednja slova.

10. *Končanica (vlas)* — to je najtanji početni ili završni deo slova kod raznih vrsta pisama kao na pr. kod kaligrafskih, rond, kurziv, rimskih i drugih.

11. *Početno zadebljanje* — je kratki deo slova koji počinje sa končanicom i postepenim zadebljavanjem dobija se debljina kaligrafskog stepena.

12. *Glavno zadebljanje* — je maksimalno zadebljanje koje može imati jedan pravoliniski ili krivoliniski elemenat slova a koji je jednak kaligrafskom stepenu.

13. *Završno zadebljanje* — je ono koje od glavnog zadebljanja postepeno prelazi u tanku završnu liniju ili neki drugi elemenat slova.

14. *Prsten (spirala)* — je deo kojim počinju ili završavaju neka slova, a koji može biti krug, elipsa, tačka ili neka druga geometrijska slika.

15. *Gornji luk* — je deo visokih slova koji prelazi iznad srednjeg slova.

16. *Donji luk* — je deo dubokih slova koji prelazi ispod linije srednjih slova. Gornji i donji lukovi najčešće se javljau kod kaligrafskih, rond, i nekih drugih vrsta slova.

17. *Vitica* — je deo slova koji se nalazi iznad velikih slova kaligrafskih i rond na pr. F, T latinice i B, T, G, P ćirilice. One su kod ovih slova odvojene od osnovnih linija slova. Kod slova K, J, Đ, C, U, Č ćirilice kao i slova H, I, K, V, Z, Ž latinice, vitice su sastavni delovi osnovnih linija slova.

18. *Plamena linija* — je deo slova F, f, H, Z, z, t latinice kao i delovi slova N, NJ, C, c, Dž, dž, ćirilice kod kaligrafskih, rond, kurziv i nekih drugih vrsta slova.

19. *Lula* — je deo na slovima F, f, t (u koliko ne poseduju plamene linije i kod slova B, G, K, I, P, R, T latinice kao i V, G, Đ, Ž, ž, J, K, k, L, Lj, M, P, R, U, i H ćirilice kod rond i njima sličnih slova.

20. *Serifi (ispusti)* — su uspravne ili nagnute linije koje se stavljaju iznad i ispod vertikalnih linija slova ili paralelno njima kod horizontalnih linija slova. Serifi mogu biti u vidu tankih linija kao naprimer kod rimskih i kurziv slova ili da im je debljina kao što su i osnovni elementi slova kao na pr. kod blok slova. Ovi serifi mogu biti i deblji i tanji nego što su sami osnovni elementi slova.

21. *Lučne spojnice (fileti)* — su kružne linije koje spajaju serife sa osnovnim linijama slova.

22. *Dijaktrički znaci* — su zarezi i crte različitih debljina na slovima š, ž, č, ć i d kojim se ista razlikuju od slova s, z, c, d. Izgled navedenih termina prikazan je grafički na slici 2.

Sl. 2.

Osnovna pravila u kaligrafiji

1. *Osvetljavanje* — svetlost mora da dolazi uvek sa leve strane tj. severozapadno, i to u ravni stola a ne odozgo. Od osvetljenja zavisi kako ćemo da se postavimo prilikom sedenja za stolom, a od ovoga opet kvalitet i uspeh samoga rada.

2. *Držanje tela* — za vreme sedenja tržanje tela mora biti pravilno. Ta pravilnost se ogleda u tome što telo treba da je okrenuto punim frontom ka stolu i time će držanje tela postati potpuno slobodno i ne usiljeno i omogućiće

duže ostajanje u takvom položaju. Oslanjanje (odupiranje) na ruke nije dozvoljeno, jer to ometa pravilnu cirkulaciju krvi a samim tim otežava izvlačenje određenih poteza rukom. Stabilno sedenje, obezbeđuje se potpuno uvučenim kolenima pod odgovarajući sto, tako da se stopala moraju celom svojom dužinom nasloniti na pod, bez ikakvog savijanja ili ispružanja nogu. Leda treba da su ispružena a ne savijena.

3. *Držanje glave* — prilikom pisanja ili crtanja glava nesme da visi odnosno osnove na kojoj se piše ili crta, treba da je najmanje 25 sm. Suviše primaknute oči ka stolu, zbog nepovoljnog ugla gledanja izazivaju glavobolju a s druge strane kvari se vid.

4. *Držanje pera* — pero kao i olovka uvek se moraju držati desnom rukom, izuzetno levom u slučaju prirodnih nedostatka. Ruke moraju potpuno ležati na stolu a naročito desna sa potpuno naslanjenom laktom. Prsti sa kojima se drži pero treba da ravnomerno obuhvataju držalju pera. Ugao između držalje i same ravni po kojoj se piše može biti različit što zavisi od samog izvršioca i oblika pera (držalje).

5. *Pomoćne linije* — da bi što pravilnije izvršili ispisivanje ili iscertavanje slova, treba izvršiti izvlačenje mreže pomoćnih linija, koja će poslužiti kao jedno pomoćno sretstvo u radu. Te linije mogu biti horizontalne, vertikalne ili kose, što sve zavisi kakva vrstas lova se u njima želi izvlačiti. Linije se izvlače pomoću dva trougla tzv. tehnički trouglovi. Pomoću ova dva trougla i jednog radnog lenjira mogu se konstruisati linije različitih uglova nagiba. Još je bolje ako se vrši izvlačenje pomoćnih linija pomoću »šrafir aparata«. Vidi sliku 1.

6. *Potezi slova* — svi izvučeni potezi moraju biti jasni. Vertikalni i kosi potezi prave se odozgo na dole, a horizontalni potezi s leva na desno. Pokrete pera kod pisanja vršiti celom rukom, pokretom prsta ili šake. Oko treba da bude na onoj tački gde hoćemo da pišemo na podlozi, ne gledajući na vrh pera. Kod izvlačenja slova može biti jedan i više poteza da bi se ista mogla konstruisati. Izvlačenje poteza nesme ići preko iste linije dva puta, dok kod iscertavanja slova to se nemože izbeći. Posle svakog završenog poteza pera kod pisanja podići pero i ako je potrebno vratiti ga istim pravicima na sledeći potez.

7. *Skiciranje slova* — kod ispisivanja slova ponekad je potrebno skicirati slova zbog njihovog pravilnijeg rasporeda. Kod iscertavanja slova je obavezno skiciranje ili definitivno iscertavanje u olovci a tek onda vršiti popunjavanje tušem, mastilom ili bojom.

8. *Razmak i veličina slova* — međusobni odnos slova u jednoj reči mora biti takav da optički izgleda jednak (ravnomeran) i ako stvarno udaljenje između slova nije jednako kao na pr. kod slova 000 i III. Kod početnika je ovaj razmak veći i oni imaju uvek tendenciju da suviše razmiču slova tj. da udaljevaju jedno od drugoga. Veličina okruglih slova kao na pr: C, G, O, S treba da su za izvesnu malu veličinu veća od ostalih slova, jer uvek izgledaju da su nešto kraća i manja zbog svoje okrugline. Ovo povećanje okruglih slova važi samo tada ako su ista veća od 2,5 mm.

LITERATURA

1. Tomy Thompson. — The script letter ist form construction and aplication.
2. Bibliothek des Allgemeinen und praktischen Wissens.
3. Enciklopedija Italiana.
4. V. Puskov. — Tehnologija izdavanja karata 1949 god.